

Research

ПАК ЗА БЕЛОГРАДЧИШКИЯ МЕТЕОРИТ

Б. В. ТОШЕВ

Abstract. Recently a paper about the meteorite of Belogradchik has been published (Тошев, 2010а). Additional information about the meteorite of 1874 is given in the present article. Here the description of the meteorite is after Flight (1887). Safvet pasha is the official who decided to donate the meteorite in Paris.

Keywords: meteorites, Virba, Belogradchik, Safvet pasha

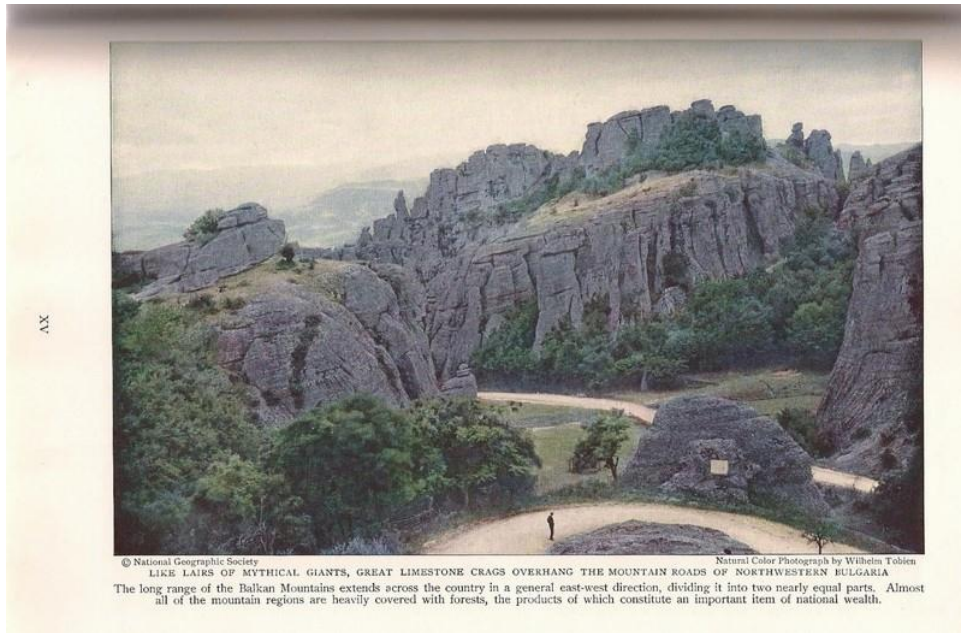

Белоградчик и неговата околност с площ около 90 кв. км. са огромен природонаучен музей на открито. Посетителят тук ще се наслади на световно прочутите Белоградчишки скали – по-малки и по-големи каменни образувания с причудливи форми, през пролетта и лятото потънали в буйна растителност, а през есента и зимата скриващи се в мъглите или обгърнати от сняг и лед (Tronkov & Sinnyovsky, 2012). Природните красоти, обаче, не са всичко. Това наистина е един музей на естествената история на Земята – пясъчниците са основните скали, но наоколо има и варовици, и карстова зона, с повече от 100 пещери (Леонидов & Трифонов, 2005), между които е прочутата „Магура“ (Трантеев, 1971) и интензивно проучваната в последните години пещера „Козарника“ (Sirakov et al., 2010). Тук е най-голямото вътрешно езеро в България – Рабишкото езеро. Дори в червените пясъчници има пещера –

“Лепеница” (Боев & Илиев, 1991), обитавана в праисторическите времена от човека, както са обитавани от човека и Магурата и Козарника. Белоградчик предлага следователно не само радости за окото и храна за човешкото въображение, но и знания за физическата география (Giles, 1930), геологията, петрографията, минерологията, ботаниката, зоологията, минното дело (Gaul, 1942), астрономията (Антов, 1999), но и за древната и новата история (Ванков, 1946; Тошев, 2010б), етнологията (Каниц, 1932), фолклористиката (Попов & Джонов, 1969) и лингвистиката.

След успешното участие на Белоградчишките скали в световното състезание за новите природни чудеса на света за Белоградчик се знае много – днес едва ли има българи, които не са чували за този забележителен природен феномен. Има, обаче, факти, за които се знае малко. Малко хора са чували за белоградчишкия метеорит.

Метеоритът, паднал в района на Белоградчик (с. Върба, $43^{\circ} 32' N$ $22^{\circ} 38' E$), присъства във всички престижни метеоритни колекции, но днес той не е представен в България. Най-голям къс от него (3040 г) се пази в Музея по естествена история в Будапеща, къс от 104 г може да се види в Музея по естествена история във Виена, 74 г се намират в Музея по естествена история в Париж, три къса с общо тегло 38 г могат да се видят в Британския музей. Малки образци с тегло 1,5 г, 4,5 г и 1,8 г се намират съответно в Музея по естествена история в Берлин, Колекцията от метеорити във Ватикана и в Музея по естествена история в Чикаго. Днес в световните метеоритни каталози този метеорит най-често се означава с името *Virba*, но други използвани синоними са *Urba*, *Belgradjek*, *Belgrade Djik*, *Wirba* (Тошев, 2009).

Дефилето на Белоградчик (Williams, 1932)

Същото място тридесет години по-рано

Същото място в наши дни

Рабишкото езеро

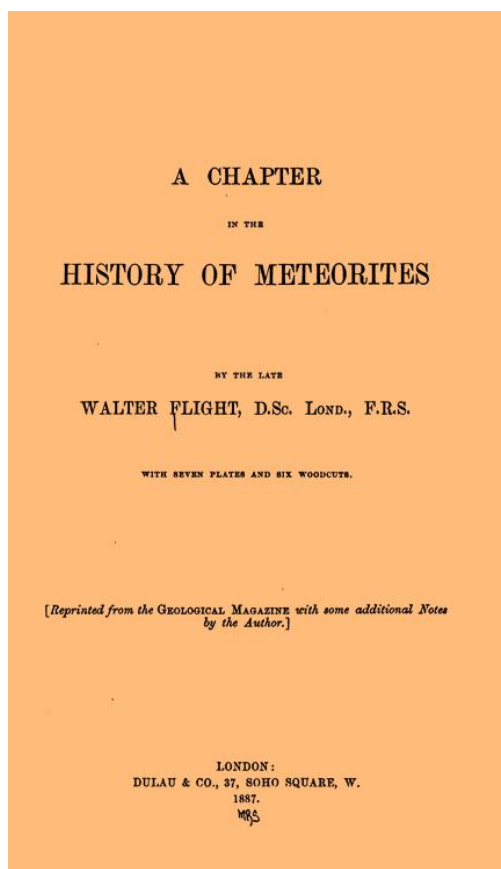
В Магурата

Известни са две публикации с подробно описание на външния вид и химичния анализ на белоградчишкия метеорит (Daubrée, 1874; Meunier, 1893). Тези публикации за пръв път в български превод, заедно с коментари върху техните автори, се появиха наскоро (Тошев, 2010б).

Тук белоградчишкият метеорит ще бъде представен с думите на един от най-известните изследователи на метеоритите – Walter Flight (1841-1885).

“На 20 май 1874 г. в с. Върба [до Белоградчик], Турция, метеоритът е паднал със силен трясък, забивайки се в земята на 1 м дълбочина. Неговото тегло е 3,6 кг. Фрагментът, постъпил в метеоритната колекция в Париж, е подарък от Н. Превъзходителство Сафвет паша. Той е покрит с черна кора, под която се вижда метеорит със светло-сив цвят с много дребно-зърнеста текстура, с метални зърна,

диспергирани в масата на образеца. Микроскопичните изследвания показват, че скалната маса е прозрачна и почти безцветна като скалните частици действат на поляризованата светлина. Металната част е от никел и желязо; железният сулфид се доказва с киселина. Силициевите съставки се желират с киселината и показват наличие на оливин. Утайката, резистентна на въздействие с агресивни химикали, е по-малко от половината от теглото на метеорита и се приема като енстатит. Метеоритът показва родствена връзка с други метеорити, като този от Luc, Sarthe, France (1768, September 13th) или аеролитите от Bachmut, Island of Oesel, St. Denis-Westrem, Buschof, Dolgaja Wolja и др.” (Flight, 1887).

В литературните свидетелства за белоградчишкия метеорит се съобщава, че метеоритът е подарен в Париж от Сафвет паша. Кой е Сафвет паша?

Сафвет паша (1815-1883)

Метеоритът е подарен на Франция във времето, когато Сафвет паша е бил посланик на Османската империя в Париж. За нас е особено интересно, че по-късно през 1878 г., като министър на външните работи на Високата Порта, Сафвет паша, като височайш представител на Султан Абдул Хамид II, заедно с граф Николай Игнатиев, като височайш представител на Император Александър II, подписват Предварителния Сан Стефански мирен договор.

С името на Сафвет паша е свързана и една друга любопитна история – откриването на Троя от Шлиман (Allen, 1999). Мястото на планираните разкопки в Кум кале се оказало частен имот и Шлиман планирал да го купи за 1000 франка. Нужно било и правителствено разрешение за започване на археологичните проучвания. За да го получи

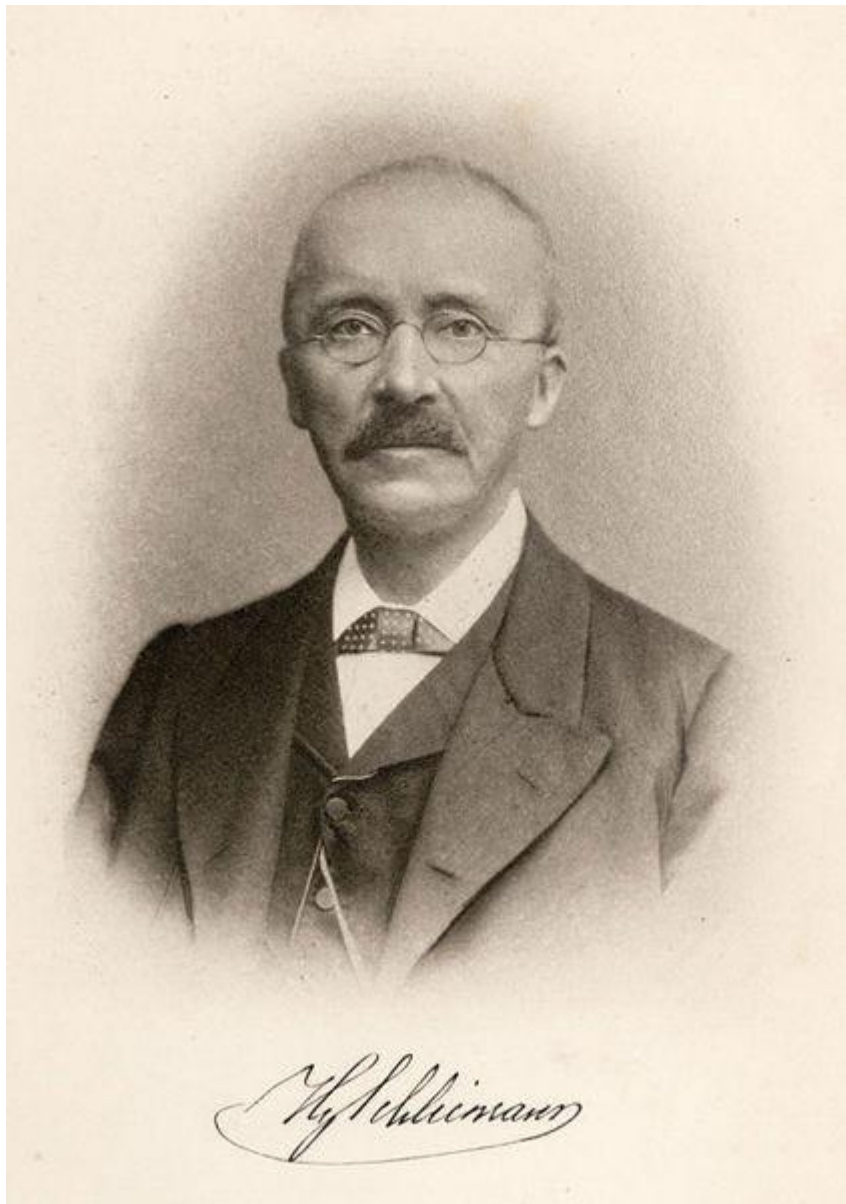
през декември 1870 г. Шлиман се срещнал в Цариград със Сафвет паша, тогавашен министър на културата и образованието.

Сафвет паша и граф Игнатиев подписват Сан Стефанския мирен договор

Сафвет паша не бил чувал нищо за Омир и Троя, но помислил, че при тези разкопки може да се намери злато. Той казал, че назрешението ще се получи след осем дни. За това време той принудил собствениците да му продадат имота си за 600 франка. Споразумението между двамата били да делят на половина намерените съкровища като Шлиман получил правото да изнесе своята част вън от страната. Две години по-късно Савфет паша нарушил това уловие и с министерски указ Шлиман запазил само правото да продава своята част, но единствено на територията на Турската империя. Разбира се по-късно Шлиман нарушил това условие и в духа на европейските колониални традиции днес тези изключителни археологични находки само в малката си част са представени в Турция.

Х. Шлиман (1822-1890)

С природните си забележителности и в много други отношения Белградчик е познат на културния свят от столетия: „Нито теснините на Ollioules в Прованс, нито дефилето на Rancorbo в Испания, нито Алпите, нито Пиринеите, нито най-дивните планини на Тирол и Швейцария, биха

могли да се сравнят с това, което видях при Белоградчик” (Blanqui, 1845) – е едно от многото свидетелства за това. Белоградчишкият метеорит внася един нов и непознат досега (поне на широката публика) шрих в историята на този забележителен български град.

ЛИТЕРАТУРА

- Антов, А. (1990). Астрономическа обсерватория – Белоградчик. *Publ. Astron. Obs. Belgrade, No. 64*, 5-10.
- Боев, З. & Илиев, Н. (1991). Пещерата Лепеница край Белоградчик. *Природа*, 40(3-4), 72-73.
- Банков, С. (1946). Белоградчишката крепост (Военно-исторически очерк). *Военноисторически сборник*, 19(59), 83-104.
- Каниц, Ф. (1932). *Дунавска България и Балканът (Том първи)*. София: Българска историческа библиотека.

- Леонидов, А. & Трифонов, П. (2005). *Атлас на пещерите в район Белоградчик*. София: Пал.
- Попов, Г. & Джонов, К. (1969). *Шепот от вековете. Легенди от Видинския край*. София: Изд. ОФ.
- Тошев, Б.В. (2009). Белоградчишкият метеорит. *Химия*, 18, 143-153.
- Тошев, Б.В. (2010а). Белоградчишкият метеорит. *Венец*, 1, 42-55.
- Тошев, Б.В. (2010б). Първото литературно свидетелство за Белоградчишкото въстание - Сkene (1854 г.). *Венец*, 1, 78-93.
- Трантеев, П. (1971). *Магурата (Рабишката пещера)*. София: Медицина и физкултура.
- Allen, S.H. (1999). *Finding the walls of Troy: Frank Calvert and Heinrich Schliemann at Hisarlik*. Berkeley: University of California Press.
- Blanqui, A.-J. (1845). *Voyage en Bulgarie*. Paris: W. Coquebert.
- Daubrée, G.-A. (1874). Note sur une meteorite tombée, le 20 mai 1874, en Turquie, à Virba près Vidin. *Comptes Rendus Acad. Sci. Paris*, 79, 276-277.
- Flight, W. (1887). *A chapter of the history of meteorites*. London: Dulau & Co.
- Gaul, J.H. (1942). Possibilities of the prehistoric metallurgy in the East Balkan peninsula. *Amer. J. Archeology*, 46, 400-409.
- Giles, F.L. (1930). Boundary work in the Balkans. *Geographical J.*, 75, 300-310.
- Meunier, S. (1893). Sur deux meteorites torques récemment parvenus au museum d'histoire naturelle. *Comptes Rendus Acad. Sci. Paris*, 97, 257-258.
- Sirakov, N., Guadelli, J.-J., Ivanova, S., Sirakova, S., Boudadi-Maligne, M., Dimitrova, I., Ferrier, F.P.C., Guadelli, A., Iordanova, D., Iordanova, N., Kovatcheva, U., Krumov, I., Leblanc, J.-C., Miteva, V., Popov, V.,

- Spasov, R., Taneva, S. & Tsanova T.. (2010). An ancient continuous human presence in the Balkans and beginnings of human settlement in Western Eurasia: a lower pleistocene example of the lower palaeolithic levels in Kozarnika cave (North-Western Bulgaria). *Quarterly International*, 223-224, 94-106.
- Tronkov, D. & Sinnyovsky, D. (2012). Belogradchik rocks, Bulgaria: geological setting, genesis and geoconservation value. *Geoheritage*, 4 (in press)
- <http://www.springerlink.com/content/nmuq30h2880g12p8/fulltext.pdf>
- Williams, M.O. (1932). Bulgaria, farm land without a farmhouse. *National Geographic Magazine*, 62(2), 185-218.

✉ Professor B.V. Toshev,
University of Sofia,
1 James Bourchier Blvd.
1164 Sofia, BULGARIA
E-Mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

